

Nr 396.

Av herr **Flyg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag).*

I proposition nr 100 har regeringen framlagt förslag till lag om åtgärder mot »vanartigt levnadssätt» (vanartslag) m. m. Den föreslagna lagen är avsedd att träda i stället för nu gällande lag av 1885 angående behandling av lösdrivare.

Denna sistnämnda lag har med rätta inom arbetarklassen ansetts och anses såsom en den mest utpräglade klasslag. Även i vida kretsar utanför arbetarklassen har insikten om att denna lag måste avskaffas blivit allt fastare. Till frågans behandling föregående år förelåg sålunda uttalanden från korporationer och myndigheter, att 1885 års lag är ensidig till sin formulering, ger anledning till godtyckligt förfarande från polismyndigheternas sida samt är ineffektiv till sina verkningar. I en del av dessa uttalanden framhölls också den meningen, att i stället för att ifrågavarande lagbestämmelser skulle fylla uppgiften att återföra dem som drabbats av densamma till en bättre livsföring, så ha massor av relativt unga individer fått hela sitt liv förstört just på grund av ifrågavarande lagbestämmelsers tillämpning.

Man skulle följaktligen haft anledning att antaga, att när man nu efter många års utredningsarbete och efter att ett flertal förslag i ämnet sett dagens ljus, resultatet skulle ha blivit, att man resolut avskaffade denna utpräglade klasslag, som, utmanande till sin karaktär och skadlig till sina verkningar, endast borde stå som ett avskräckande exempel på hur man *icke* bör gå tillväga, då det gäller att bemästra sociala problem.

Att så emellertid icke skett, därom bär regeringens proposition nr 100 noggsamt vittne. Trots alla försök att ge det nu framlagda förslaget skenet av att utgå från helt andra förutsättningar än den äldre lagen och trots en del mer eller mindre välmenade jämkningar för att fila av vad som utgjort den äldre lagens särmerke som klasslag, återfinnes både *dess anda och realiteter* i det nu framlagda förslaget. Regeringen har icke tvekat, att trots det förhållandet, att riksdagen föregående år lät det då föreliggande förslaget gå på remiss, låta detta förslag återkomma i huvudsakligen oförändrad form. De ändringar, som gjorts, förändra ingen-

ting i fråga om lagens karaktär av klasslag. Den gamla lagen har återuppstätt i smidigare formulering och modärn frisyrr.

Enligt den föreliggande propositionen skall »skyddsnämnden» — denna benämning är betecknande för lagförslagets jesuitiska formulering — tillsättas »i varje stad och landsfiskalsdistrikt, så ock i köping med egen polischef». Om »länsstyrelsen» anser det nödvändigt skall organet i fråga upprättas även i köpingar och municipalsamhällen utan »egen polischef».

Hur skall nu dessa s. k. skyddsnämnder tillsättas? Dess *trenne* ledamöter skall utses på så sätt, att en *väljes* inte av kommunalfullmäktige eller direkt av de röstberättigade utan av *landstinget*. Man måste alltså vara 27 år gammal för att indirekt få öva inflytande på denna tredjedel av »skyddsnämnden». Den andre »förordnas av *länsstyrelsen*» och den tredje är »*självskriven*». Vem är nu denne självskrivna ledamot? Det är i stad *polismästaren* och på landsbygden *landsfiskalen*. »Ordförande i nämnden förordnas av länsstyrelsen».

Ingen behöver eller kan sväva i tvivelsmål om vad syftet med dessa skyddsnämnder är, sedan man tagit del av ovanstående. Det är att skapa *en effektiv poliskontroll över de arbetslösa* samt över de övriga olyckliga människor, vilka faller under lagens bestämmelser. Man kan icke undgå att se denna lags bestämmelser mot bakgrunden av det nu bestående krisläget samt den permanenta arbetslösheten. Särskilt klart framträder detta, då man ställer frågan, vilka det är, som skall komma under skyddsnämndernas omsorg. Det är de som lever »vanartigt». Detta sker »då någon, som fyllt 18 år, undandrar sig att efter förmåga ärligen försörja sig». »Kringstrykande» anses vanartigt, likaså »bettleri». Även den, som låter sina barn »bettla», faller under skyddsnämndernas omsorg, såvida dessa »antar», att vederbörande i någon form brutit mot vad ovan sagts. Vanart föreligger vidare, enligt par. 3, då »någon är hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser» eller »genom sitt leverne *verkar störande för närboende eller andra*».

Av ovanstående framgår med önskvärd tydlighet, att det är på de arbetslösa man främst tänkt vid propositionens utarbetande. — Vilken arbetslös som helst kan med stöd av ovan refererade föreskrifter bli omhändertagen av skyddsnämnden. Den arbetslöse, som saknar hemortsrätt på den plats, där han senast arbetat och som söker komma hem genom att vandra, faller under »kringstrykande» eller »bettleri», om han någonstans vid vägen ber om en brödbit. Nämnden behöver ju för övrigt blott »antaga», att han tiggat. Arbetslösa, som tvingats att lämna en av arbetslöshetskommissionens pinoarbetsplatser, löper samma risk. Hur lätt blir det för övrigt icke för nämnden att få fram personer, för vilka vissa fattiga människors leverne »verkat störande». Säkerligen är det de klassmedvetna bland de arbetslösa, som man främst kommer att söka få under kontroll. Är detta icke avsikten, så kommer lagen med säkerhet

att verka i sådan riktning. Enbart en erinran om »skyddsnämndernas» sammansättning styrker denna uppfattning.

Nu framhölls av sakkunniga till föregående års förslag, liksom även av dåvarande socialministern, såsom betydelsefullt, att den ifrågasatta lagstiftningen avfattas på ett sådant sätt, att ofrivilligt arbetslösa icke med anledning av densamma kunna trakasseras och brännmärkas. Av vad vi redan anfört framgår med önskvärd tydlighet, att så icke skett. Redan nu gällande lösdrivarlag har ju angetts *icke syfta* till sådana fall som ofrivillig arbetslöshet, och dock finnas massor av exempel på, huru som polisen använt sig av densamma för att komma åt individer, som man av annan anledning ansett obehagliga, men som icke gjort sig förvunna till annat fel än möjligen haft en annan syn på samhällsförhållandena än den, som representeras av polisen. Att den ofrivilliga arbetslösheten ofta fått tjäna som verklig anledning att på fattiga arbetare tillämpa lösdrivarlagen, visar också den omständigheten, att under tider av *mera omfattande arbetslöshet* antalet av dem, vilka infångats av polisen och behandlats efter lösdrivarlagen, är *ofantligt mycket större* än under tider med mindre arbetslöshet.

Man skulle kanske icke så mycket förvåna sig över de maktägandes tillvägagångssätt, då det gäller att skydda sig mot de fattiga och arbetslösa, såvida man icke bemantlade denna krassa maktfilosofi med det vackra talet om, att det här är fråga om *förebyggande åtgärder* för att bereda här ifrågavarande samhällsmedlemmar tillfälle att på ett hederligt sätt vinna sin utkomst. Detta är en ohöljd jesuitisk argumentation. Så okunnig är man väl ändå inte, vare sig om orsak och verkan på det sociala området eller om det mänskliga psykets beskaffenhet, att man ett ögonblick kan göra gällande, att en person, som blir omhändertagen av polisen eller av den nu föreslagna »skyddsnämnden» med polisen såsom primus motor för att sedan remitteras till »skyddskollegiet» och där bli dömd till tvångsarbete under en övervakare, att en sådan person har av samhället fått hjälp att hålla sig uppe i kampen för brödet.

Att man icke heller menar så allvarligt med talet om förebyggande åtgärder visas bäst av det motstånd, som från borgerligt håll gjorts mot alla försök att intressera vederbörande för sådana *verkligt förebyggande åtgärder*, som bestå *dels* i undanskaffande av de sociala orättvisorna i samhället, t. ex. införandet av arbetslöshetsförsäkring, *dels ock* sådan förebyggande verksamhet såsom upplysning rörande samhällsförhållandena beträffande lagstiftning och vad individen i sådant avseende har att iakttaga, detta särskilt när det gäller förhållandena på det sexuella området, vilka även delvis falla under här berörda lagförslag. Allt sedan den s. k. *lex veneris* kom till, ha vi haft liggande ett förslag till upplysningsverksamhet i sådan riktning. Ingenting har emellertid åtgjorts för att få denna tanke omsatt i verkligt praktisk upplysningsverksamhet.

Man må tala aldrig så mycket och aldrig så övertygande om nödvändigheten av att samhället, ur synpunkten av sin egen och övriga medborgares säkerhet, har rätt att vidtaga åtgärder av här ifrågavarande art, så faller detta argument utan vidare till marken av den anledningen bl. a., att här ifrågasatta åtgärder icke endast utgöra ett våldsamt, av de allmänna rättsprinciperna i övrigt icke tillåtet, ingripande mot vissa personers frihet och självbestämningsrätt — då de icke begått någon handling, för vilken de kunna dömas av de allmänna lagarna, hava de så gjort, så träda ju dessa lagar i funktion — utan därtill är här tillämpade förfaringssätt *fullständigt ineffektivt* såsom förbättringsmedel. Om det över huvud vore möjligt att verkställa en utredning rörande den nu gällande lösdrivarlagens verkningar i detta avseende, skulle man säkerligen få belägg för den uppfattningen, att för varje individ, som genom lagens tillämpning förhindrats att bli en brottsling, skulle säkerligen stå fyra eller fem, som, om inte de blivit brottslingar i alla fall, fått hela sitt liv förstört och snedvridet genom den behandling de varit utsatta för.

Vad här sagts om dem, som enligt förslaget karakteriseras som »kringstrykande» etc., gäller även bestämmelser i § 3 av förslaget, eller de som hemfalla åt s. k. otuktigt leverne. Även beträffande den senare kategorin har man velat göra gällande, att det nya förslaget föreskriver full likställighet och sålunda icke kan karakteriseras såsom en könslag. Här kan man säga att orden i eminent grad ha formats för att dölja verkligheten. Det är nämligen så, att man numera om de s. k. prostituerade använder uttrycket »han», i stället för det tidigare »hon». Den som emellertid av denna omformulering låter förleda sig att tro, att full likställighet här skulle vara genomförd mellan man och kvinna, den måste, för att kunna hänge sig åt en sådan föreställning, fullständigt bortse från verkligheten med dess många gånger himmelsvida skillnad på den risk en man, som för otuktigt leverne och förför ungdom, löper att komma i kollision med lagen, och den kvinnan löper, som kommer i samma predikament.

Man kan ju bara fråga sig huruvida någon på allvar tror, att t. ex. »direktör A.», som faktiskt kanske förlett en eller flera unga flickor, genom att erbjuda dem ett i deras ögon stort penningbelopp, kommer att hämtas av polisen för att först erhålla en varning och, för den händelse saken upprepas, av länsstyrelsen kommer att ådömas tvångsarbete på Svartsjö. Vi äro övertygade om att våra samhällsbevarande och sedlighetsivrande herrar och damer skulle anse sådant vara höjden av oförskämndhet från samhällets sida. Men därmed kan också allt tal om likställighet inför denna lag få anses som nedtystat — eller borde åtminstone vara det. Nej, här är tydligt och klart, att lika litet som de, vilka falla under lösdrivarmomentet, kunna lita till, att verklig likhet inför lagen existerar, lika litet är detta förhållandet med dem som falla under sedlighetsmomentet. Den köpare, som har pengar att betala med, han har

utsikter att kunna förföra hur mycket som helst utan att drabbas av lagens konsekvenser, under det att den som av honom kanske lockats att sälja sig under de angivna förhållandena drabbas ensam av konsekvenserna.

Det är för övrigt nog så betecknande, att man ännu icke kommit till insikt om, att det icke är medels *polis, administrativa myndigheter och tvångsarbetsinrättningar* man skall fostra människorna till ett förståndigt liv i sexuellt avseende.

Som en olycksdiger pendang till denna envishet att vilja genom polis-makten fostra människorna till sedlighet står det orubbliga motståndet till en nödig och verksam upplysning i sexualhygien, vilken närmast tagit sitt uttryck i vakthållning kring den s. k. preventivlagen. Det vittnar om en ohygglig efterblivenhet att tro sig på annat sätt kunna ingripa gent emot vuxna personers sexuella vandel än genom objektivt och medvetet upplysningsarbete rörande vådorna av ett överdrivet eller onaturligt offrande åt de sexuella drifterna.

För övrigt måste man även beträffande här berörda förhållanden erinra om det nu rådande läget. Icke är det av nöjeslystnad eller lättfärdighet, som flertalet av de unga kvinnor, vilka åsyftas i par. 3, begynt med ett dylikt levnadssätt. Orsaken är i de flesta fall den allmänna fattigdomen, arbetslösheten och de usla lönerna, genom vilka förhållanden den unga kvinnan drives till att sälja sin kropp. Även här vore »förebyggande åtgärder» att ingripa mot dessa orsaker och icke mot de olyckliga offren.

Av vad som redan anförts framgår att vi för vår del anse att såväl den gamla lösdrivarlagen som den nu föreslagna vanartslagen till sina verkningar äro typiska klass- och könslagar, som brutalt gripa in i de mera obemedlade medborgarnas liv och frihet, varemot den som lyckats på mer eller mindre hederligt sätt skaffa sig ekonomiskt oberoende går fullständigt fri för efterräkningar, även om han skulle begå samma handlingar, vilka förorsaka den obemedlades konflikt med lagarna i fråga. Vi kunna icke dela den uppfattningen att den nu föreslagna lagen i sak nämnvärt skiljer sig från den gamla lösdrivarlagen. Man kan tvärtom våga det påståendet att den förra är farligare.

Om man nu frågar vilka vägar vi ha att anvisa för att samhället skall kunna skydda sig mot de svårigheter, vilka denna lag avser att bemästra, så svara vi för det första, att samhället skall se till att dess sociala och ekonomiska problem lösas på ett sådant sätt, att icke som nu det är slumpen som avgör huruvida en individ erhåller möjligheter att försörja sig på ett hederligt sätt. Det är meningslöst att på detta sätt vilja med polis-åtgärder betvinga de logiska konsekvenserna av den anarki, som härskar för närvarande ifråga om ordnandet av t. ex. vårt produktionssystem, där slumpen eller rättare det fätal, som innehar produktionsmedlen, en-

samt avgör i vilken utsträckning arbete skall beredas dem som måste leva på att sälja sin arbetskraft.

Men även om man invänder, att sådana åtgärder, som här avses, vilja icke majoriteten av det svenska folket f. n. vara med om att genomföra, varför vi sålunda ha att tills vidare räkna med nuvarande förhållanden, så svara vi, att även vid sådant förhållande anse vi den här föreslagna lagen vara fullständigt obehörlig och hänvisa i detta avseende till redan befintliga lagar. Beträffande förbrytelser mot den s. k. äganderätten så måste man väl i nu gällande strafflag ha alldeles tillräckliga möjligheter att beivra sådana brott. Vi hänvisa vidare till *lagen om internering av alkoholister*, *barnavårdslagen*, *lagen om internering av återfallsförbrytare och psykiskt abnorma*, samt *lagen om bekämpande av de smittosamma könssjukdomarna*. Dessa lagsbestämmelser böra väl täcka varje fall av sådana företeelser, där det kan finnas något fog för samhället att ingripa. Vill man därtill bekväma sig till att vidtaga åtgärder för ett verkligt upplysningsarbete, och därvidlag som främsta ögonmärke ha behovet av åtgärder som avlägsna de nu rådande sociala och ekonomiska missförhållandena, så har man åtminstone gjort något för att skydda individen — och därmed ock samhället. Har samhället däremot inga andra medel att skydda sig än genom ensidiga klasslagar, genom vilka man prisgiver individen för ett egenmäktigt och bryskt polisingripande för handlingar, vilka icke i och för sig innebära ett brott, så är detta en så fullständig bankruttförklaring från det officiella samhällets sida, att inga åtgärder, vore de än så drakoniska, kunna rädda detsamma. Det är ju nämligen uppenbart att ju mera och ju längre de maktägande i samhället till skydd för sin privilegierade ställning tillgripa sådana skyddsåtgärder, ju svårare för att inte säga omöjligare blir det i längden att skydda sig.

Naturligtvis finnes en mångfald av bestämmelser i det framlagda lagförslaget, som kunde inbjuda till kritisk granskning, men på grund av de allmänna synpunkter vi anlagt på denna fråga anse vi det obehörligt med vidare detaljkritik. En lag av förslagets innehåll skulle vara en större skamfläck för 1931 års lagstiftande församling än vad den lag för *sin tid* var, som trädde i kraft 1885. Ett klarare klasslagsförslag har ej på länge förelegat. Arbetslösheten och fattigdomen är i stigande. Nöden driver människorna till handlingar, som kanske ibland ej är helt försvarliga. Men i stället för att hjälpa de arbetslösa, i stället för att t. ex. komma med förslag till försäkring, kommer detta förslag till en ny byråkratisk och *dyrbar* institution, med uppgift att skydda samhället, det samhälle, som alstrat arbetslösheten och som intet gör för de olyckliga. Det är mot arbetarklassen som lagen riktar sig. Därför måste den falla. Falla gemensamt med den mindre friserade lag, som nu gäller. De samhällsbevarande borde betänka sig, innan de går till beslut. Att ge

dem, som begär bröd och arbete, en ny speciell poliskontroll, det kan vara farligt.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, må besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om framläggande för 1932 års riksdag av förslag om upphävande av 1885 års lag angående behandling av lösdrivare samt de författningsändringar i övrigt, som bliva en följd av ett dylikt beslut.

Stockholm den 18 mars 1931.

Nils Flyg.

K. Kilbom.

Edoff Andersson.

August Spångberg.

Oscar Öhman.

Viktor Herou.

J. P. Dahlén.
